

תגובה לתגובה

שלמה טיקוצינסקי

ד"ר בראון לימדני רבות והביאני בשערי חקר החרדיות והישיבות. בהופיע ספרו, חשתי צורך להיות לפה לאסכולות פנים-חרדיות מושתקות, שעד היום אינן רואות בחזון איש את חזות הכול. כך קרה ששנינו ייצגנו שתי אסכולות ליטאיות חרדיות שהתחרו זו בזו במשך שנים רבות: בני ברק וירושלים. בסופו של דבר, כל חוקר מונע מהתפעמות ראשונית מתופעה כלשהי, ורק לאחר מכן הוא מגייס את כלי המחקר והביקורת לטפל בה. בראון, בעקבות חוקרים קודמים, התפעם מבני ברק וגדוליה, כמעוז הכולט ביותר של החרדיות ותפיסותיה המזדקקת ראשונה לנגד עיני המתבונן. לעומת זאת אנוכי, שגדלתי בתוככי הישיבות, בחרתי לחקור את המעוז הירושלמי, והתפעמתי דווקא מראשי הישיבות והרבנים הממסדיים שהניחו את יסודותיה של החרדיות הישראלית.

כמה נקודות ענייניות:

למרות נימת השעשוע, אין כל טעם לעמת אותי עם המבקר מבני ברק, הטוען כנגד הפגיעה בדמות ה"גדול" כשלעצמה, בעוד שאני מבקר את תמונת השפעתו ההיסטורית. ממורי פרופ' אטקס למדתי שעל החוקר לברר מקחו היטב ולהפריד "דמות" מ"דימוי" (כדרך שעשה בספרו על הגאון מווילנה). לפיכך אין די בחקר טקסטים, ונדרשים אנו לכלי מחקר ההיסטוריה כדי להציל דמות מן הדימוי. הסתמכתי על העיתונות מכל התקופות הנסקרות בידי בראון, גם זו ה"מאוחרת". ואדרבה, ניתי גיליונות ונחזי שהעיתונות דאז מלאה בסקירות על אירועים, פולמוסים וכינוסים, וכן דיווח על פסקי הלכה, ומכולם עולה התמונה שהיו רבנים בישראל! הרצוג, עזיאל, עמיאל, כ"ץ, מרקוס, פרנק, בנגיס ועוד. כמעט כל שאלה שהופנתה לחזון איש ועליה "נקרא שמו" לימים, הופנתה קודם כול אליהם, אלא שתשובתם נדחקה לתהום הנשייה ההיסטורית, וחבל.

סירובו העקבי של החזון איש להתדיין בהלכה עם מי מפוסקי הדור האחרים, הביא לא אחת לביקורת נגדו, שאך משום כבודו לא הושמעה ברכים. קומץ מקורביו הפך אותו ל"אורים ותומים", וגם הוא מצדו נענה לדימוי זה. אחד מהם היה מקורבו, חבר הכנסת ר' קלמן כהנא, והוא שהציב בפני בן-גוריון תמונה שלפיה יש "גדול הדור" אחד ויחיד, שמושבו בבני ברק. הימנעותו של החזון איש מלהיכנס בעובי הקורה של סוגיית דת ומדינה בעת פגישתו עם בן-גוריון מייצגת לדעתי את גישתו הכללית לענייני ציבור כמו גם לענייני הלכה. לפיכך, לשווא מייחס לי המחבר השלכה מאוחרת של דמות הרב שך.

בנוגע לחזון איש כפוסק, קצרה היריעה כאן. ארמוז רק כי פסיקת הלכה מכילה שני צדדים: שואל ונשאל, והקורלציה שביניהם. אם דנים בכלים אלה, יש מקום רב לתהות על הכרתו כ"פוסק לדור", גם בשנותיו המאוחרות, ודי בהערה זו.

בנוגע למהפכת ה"כוללים" וחברת הלומדים, עומד אני על דעתי שהיו לה אבות רבים, אלא שקהל חסידיו של החזון איש העצים והאדיר את מעמדו לימים, וקל להיאחז בו. יהיה אשר יהיה, קשה להכתירו בלעדית כ"מנהיג המהפכה החרדית", כפי שמכריזה כריכת הספר.